

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, Правен факултет
Центар за Правно-политички истражувања

Во однос на спроведените активности во рамките на соработката со мисијата на ОБСЕ во Скопје, а кои се однесуваат на Дискриминација, Говор на омраза и Криминал од омраза, Центарот за правно-политички истражувања го поднесува следниот

ИЗВЕШТАЈ

Истражување: „Говор на омраза на интернет“

Истражување кое се реализира во рамките на Центарот за правно-политички истражувања, на Правниот факултет, при Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип. Истражувањето се однесува на „Говор на омраза на Интернет“. Во рамките на истражувањето се реализирани две работилници: 1. Работилница за запознавање на основните поими на Дискриминација, говор на омраза и криминал од омраза и 2. Методолошка работилница за изработка на истражувањето. Истражувањето е во финална фаза на прибирање и обработка на податоците спроведени од група на студенти на Правниот факултет во Штип, под менторство на доц. д-р Страшко Стојановски.

1. Работилница за запознавање на основните поими на Дискриминација, говор на омраза и криминал од омраза

Во рамките на активностите на Центарот за Правно-политички истражувања, во петок, на 17 Април 2015 година, во Свечената сала на Правниот факултет во Штип, се одржа работилница на тема „Дискриминација, Говор на омраза и Криминал омраза“. Работилницата ја реализираа доц. д-р Жанета Попоска, вработена во Мисијата на ОБСЕ во Скопје и насловен доцент на Правниот факултет во Штип, како и м-р Томе Шекерџиев, вработен во Мисијата на ОБСЕ во Скопје.

Оваа Работилница е дел од активностите кои заеднички ги реализираат Правниот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, Правниот факултет „Јустинијан Први“ од Скопје и Правниот факултет при Државниот Универзитет во

Тетово, а подржани од Мисијата на ОБСЕ во Скопје. Работилницата се состоеше од два дела. Во првиот дел студентите од доц. д-р Жанета Попоска и м-р Томе Шекерџиев беа запознаени со основните карактеристики и теоретските, правни и феноменолошки основи на Дискриминацијата, Говорот на омраза и Криминалот од омраза. Во вториот дел на оваа работилница, студентите имаа практичен дел во кој разработуваа случаи на Дискриминација, Говор на омраза и Криминал од омраза.

2. Методолошка работилница

На 21 Април 2015 година, се одржа методолошка работилница, која ја реализира доц. д-р Страшко Стојановски. Во оваа прилика студентите на Правниот факултет се запознаа со дел од основните методолошки постулати на научно истражување. Исто така, дел од студентите поделени во тимови се насочуваат кон истражување за Говорот на омраза на Интернет (Facebook, You Tube, Twitter, Форуми и сл.).

Притоа студентите Никола Лазаревски и Розета Јованова истражуваат за Говорот на омраза на facebook. Покрај фејзбук страниците на случајно одбрани лични страници, фокусот ќе биде ставен и на специјални страници креирани со цел за ширење на говор на омраза, навивачки групи, јавни личности, медиуми и сл. Студентите Александар Стоилов и Марина Карова се фокусирани на истражување на говорот на омраза на twitter социјалната мрежа. Студентите Андреј Митевски и Верица Георгиева своето истражување за присуството на говор на омраза на интернет го имаат насочено

кон Форумите, како место за дискусии. Студентите Антонио Стоилов и Мартин Мартин Велинов истражуваат за говор на омраза на you tube.

3. Резултати од истражувањето

Во рамките на спроведеното истражување беа опфатени повеќе медиуми кои се темелат на пласирање на информации преку интернет. Притоа, од фокусот на истражувањето се исклучени мас медиумите (ТВ станици, весници и радија), но бидејќи од истите информациите се десеминираат во рамките на социјалните мрежи (twitter, facebook и you tube), информациите кои потекнуваат од нив можат да генерираат или да поттикнат говор на омраза која се шири преку индивидуалните профили или колективните мрежи.

Кога се зборува за видот и карактерот на говорот на омраза, можеме да лоцираме неколку категории. Притоа може да се зборува за говор на омраза втемелен на религиска основа, етно-национална (националистички) основа, расна основа, политичка припадност, сексуална ориентација, професионална ориентација, но и нов вид на говор на омраза кој се јавува во однос на бегалците од блискиот и средниот исток, кој се темели на економски, расни, национални и други претпоставки.

За социјалната мрежа Twitter се има впечаток дека говорот на омраза не е во фокусот на нејзините корисници (зборувам за македонски твитерци) и најчесто говорот на омраза кој се појавува е во некоја завиена форма и е индирктен или нема користење на директно навредливи зборови и вулгаризми (во најчест случај, постојат исклучоци). Она што мора да се нагласи за оваа социјална мрежа е тоа дека на неа најмногу се пишува за она што во дадениот момент е актуелно а често некоја сосема споредна (или воопшто незабележлива) работа може да предизвика реакции на твитер заедницата а од самото тоа да се направи карактеристичен хумор. Една од работите која треба да се напомене е

тоа дека оваа социјална мрежа им овозможува на нејзините корисници да бидат анонимни и ја прави најголемата разлика од останатите социјални мрежи со тоа што нејзините корисници под никнејмот кој го користат можат да пишуваат што сакаат без никој да знае кој се тие... а тоа овозможува поголема слобода на говор.

Оваа слобода овозможува да се твита за се и сешто но она што е забележливо е тоа дека кога има нешто актуелно се појавува на твитер и веднаш почнуваат сите да пишуваат за тоа, имајќи предвид дека во периодот кога се прави ова истражување најактуелна е политичката криза најмногу може да се забележи политички говор на омраза кој се однесува кон партиите (и навреди кон одредени личности од политиката).

Имајќи предвид дека медиумите се главни преносители на целата ситуацијаа тие се премногу често на мета на твитерциите, најчесто се препишува хумор и омаловажување на нивна сметка но не ретко тоа ја минува линијата и станува говор на омраза.

Во однос на етничките заедници кој живеат во Македонија забележително е дека твитер е социјална мрежа на која може да се забележи најмногу соживот и лесно е забележлива разликата помеѓу говорот на омраза (пример релација македонец-албанец) на некоја друга социјална мрежа и на твитер и почесто можат да се забележат пријателски твитови отколку твитови со говор на омраза.

Религиски говор на омраза на оваа социјална мрежа може да се забележи само во случај на некакви изјави на верски лидери соопштенија и слично но директно напаѓање кон туѓа религија е речиси и незабележително.

Говор на омраза помеѓу навивачки групи може да се забележи само во случај на некој актуелен настан на екипи но на твитер тоа го има многу малку доколку се земе периодот во кој се прави истражувањето дека не се случуваат некој посебни спортски настани овој вид на говор на омраза речиси и го нема.

Интересно е да се напомене дека кај многу примери на говор на омраза постои поклопување на неколку од основите. Од аспект на медиумите, мораме да напоменеме дека се избегнува говор на омраза на официјалните страни, без разлика дали се работи за медиуми, форуми, или дури и навивачки групи. Но, истите многу пати делуваат стимулативно истиот да се појави на индивидуалните профили на поединци, или пак како индивидуални ставови да биде пласиран на форумите или во коментари на одредени поставени содржини. Во оваа смисла, многу често говорот на омраза има поширока регионална димензија, особено во контекстот на регионот на Југоисточна Европа.

Карактеристично за секој вид на говор на омраза е дека постои јасна тенденција на групата која е предмет на истиот, како и повикување на насилство врз членовите на истата.

Говор на омраза на религиска основа

Во Република Македонија, како мултиконфесионална држава долго време во историјата е присутен говорот на омраза на религиска основа. Притоа, според типот на содржината јасно се забележува дека истата едновременно упатува на повеќе основи. Во прв ред, заедно со религиската припадност најчесто се довива и расна и национална конотација. Многу често на фудбалските натпревари се поставуваат содржини кои предизвикуваат

говор на омраза на интернет. Со самото пренесување на ваквите информации на медиумите се поттикнува говор на омраза, кој многу често потоа се пренесува низ социјалните мрежи и се експлоатира за политички цели.

Конкретни настани, како што беа инцидентите на Кале, исто така предизвикуваат говор на омраза базиран на религиска основа. Ова е дотолку изразено, бидејќи конкретниот инцидент се однесува на иницијатива за градење на религиски објект.

Говор на омраза на етно-национална (националистичка) и расна основа

Ваквиот тип на говор на омраза е најраширен не само во Република Македонија, туку и во поширокиот регион на Балканот. Причините треба да се бараат во зајакнувањето на Балканските национализми, кои го интензивираа своето присуство со распадот на еднопартиските системи во 90-те години од 20 век и многу често добиваат и силна политичка конотација. Покрај експлицитните изјави, говорот на омраза на националистичка основа многу често е пропратен со постови во кои се промовираат големодржавните идеи, преку мапи, или пак се нагрдуваат националните симболи на противничкиот етност или национална група.

Мораме да нагласиме, дека покрај визуелниот ефект на сликите, многу често, особено на you tube можат да се најдат и аудио компилации со борбена содржина, документарни филмови, снимки од воени дејствија, воени паради, како и традиционална музика со националистичка или родољубива содржина, што силно влијае за појава и ширење на говорот на омраза на национална основа. Исто така, симболичката војна претставена преку културни и особено спортски настани, многу често се користи за ширење на говор на омраза и подгревање на национализмот. Иако во случајот на Македонија, ваквиот говор на омраза во најголем број од случаите е помеѓу Македонската и албанската етничка заедница, се среќаваат и изјави кои се насочени против Српската, Бугарската, Грчката и други држави и националности. Мора да се спомене дека силни рефлексии имаат настаните кога се натпреваруваат некои од соседните земји. Подолу поместуваме неколку примери.

Во делот на расната основа за говор на омраза, особено подложна е ромската етничка група, за која преку креирање на стереотипи се создаваат предуслови за дехуманизација на истата, односно за градење на слика на расно инфериорна група, што многу често е една од главните причини за насилство и омаловажување. Така, твитовите за припадниците од ромската заедница се ојавуваат многу ретко и можат да имаат елементи на говор на омраза иако нивна цел е хумор. Најчесто се однесуваат за крадење нехигена, лажење и слично.

Говор на омраза врз основа на политичката припадност

Говорот на омраза на политичка основа е многу чест, но многу е тешко да се екстрахира од личните дискредитации и објективните критики упатени на сметка на политичките партии и нивните претставници. Исто така и при овој тип на говор на омраза многу често се среќаваат преклопувања со верската, етничката и расната основа на говор на омраза. Многу често дисквалификациите, дискредитациите и навредите упатени кон политичките лидери се проектираат врз целиот политички субјект, неговите членови и

симпатизери. Кампањите кои генерираат ваков тип на говор на омраза многу често се систематски организирани, а се со цел да се промовираат сопствените цели и дискредитира политичкиот противник. Особено во услови на интензивна политичка мобилизација (избори, пописи и сл.) политичкиот говор на омраза може да ескалира со насилство.

Во Република Македонија постојат многу примери на говор на омраза на политичка основа. Би сакале да ја напоменеме поделбата на т.н. „предавници“ и „патриоти“, која создава јаз не само меѓу членовите на политичките партии, туку и помеѓу поширокото граѓанство на Македонија. Исто така, подолу се поместени примери во кои, особено на твитер, преку користење на навредливи кратенки се дискредитираат неистомислениците. Ваквите навреди многу често се упатени кон Премиерот или Претседателот на Република Македонија, но истите се проектираат и врз партиските членства и симпатизерите. Конечната цел е дехуманизација и омаловажување, што е карактеристика и за сите претходно спомнати видови на говор на омраза. Синтагмата „Соросоиди“, која масовно се користи дури и во мац медиумите исто така иницира говор на омраза. Исто така забележлива е и диструбуција на обработени фотографии, кои, исто така, иако се насочени кон политичките лидери, предизвикуваат говор на омраза од пошироки размери.

Говор на омраза во однос на професионалната ориентација

Кога се зборува за професионалната ориентација би сакале да споменеме две професии во однос на кои постои пролиферација на говор на омраза на интернет. Прво, постојат примери за говор на омраза насочен кон полицијата. Многу често ваквиот тип на говор на омраза се сведува на споделување на фотографии со навредлива содржина во однос на полициските службеници, но можат да се сретнат и коментари. Како и кај политичкиот говор на омраза тешко е да се направи разлика помеѓу говор на омраза и упатени критики.

Што се однесува на новинарската професија, најчесто се загрозува професионалниот интегритет на одредени новинарски куќи, или истиот се проектира преку лични дискредитации на одредени новинари. Јасно е изразена силната поларизација на политичка основа помеѓу т.н. провладини и опозициски медиуми, а говорот на омраза подеднакво е упатуван кон двете страни. Во овој сегмент повторно мораме да го споменеме невладиниот сектор, кој, повторно врз основа на политичките афилијации, е подложен на говор на омраза.

Говор на омраза врз основа на сексуалната ориентација

Најексплицитниот извор на говор на омраза е во однос на ЛГБТ заедницата на Република Македонија. Треба да се нагласи дека во однос на генерирањето на ваков тип на говор на омраза, постојат повеќе фактори кои претходно, по различни други основи (раса, етничка припадност, религија и сл.) дури и биле предмет на говор на омраза. Се добива впечаток дека нивото на филтрирање на ваквиот вид на говор на омраза е најмало, што зборува за ниската општествена свест, но и малото ангажирање од институциите, порталите, форумите и сл., кои неретко директно, или индиректно истиот го премолчуваат, па дури и стимулираат.

Говор на омраза кон мигрантските заедници

Иако карактеристичен за западноевропските земји, во кои со децении наназад живеат мигрантски заедници, со последната криза се интензивира присуството на интернет и на ваков тип на говор на омраза. Се очекува во иднина во Република Македонија, ваквиот вид на говор на омраза насочен кон бегалците или мигранти од блискиот и средниот исток, да добие во интензитет.